

اظهار نظر کارشناسی درباره:

«طرح عدم لزوم بیمه مجدد اجباری شاغلین فصلی و ساکنین شهرهای با جمعیت کمتر از بیست هزار نفر که نزد صندوق بیمه اجتماعی روستائیان و عشایر بیمه می‌باشند»

سابقه موضوع

تا پیش از سال ۱۳۷۴ هیچ بیمه‌ای برای روستائیان و عشایر به اجرا درنیامده بود. با اجرای قانون بیمه همگانی خدمات درمانی از سال ۱۳۷۴، امکان پوشش بیمه اختیاری برای روستائیان و عشایر از طریق سازمان بیمه خدمات درمانی، در ازای پرداخت بخشی از حق بیمه فراهم شد و از سال ۱۳۷۶ با توزیع کارت به صورت رایگان و فراگیر به اجرا درآمد. از سال ۱۳۸۵ (به موجب بند «الف» تبصره «۱۵» قانون بودجه کل کشور) این بیمه علاوه بر روستائیان به شهرهای زیر بیست هزار نفر نیز تعمیم یافت.

از سوی دیگر با آغاز به کار صندوق بیمه اجتماعی روستائیان و عشایر از شهریورماه ۱۳۸۴، روستائیان امکان یافتند که به صورت اختیاری از نظر بیمه‌های بازنشستگی، از کارافتادگی و فوت زیر پوشش این صندوق قرار گیرند. با توجه به مصوبات اخیر این صندوق ساکنان شهرهای زیر بیست هزار نفر را نیز پوشش می‌دهد.

علاوه بر این، به موجب قوانین و مقررات تأمین اجتماعی، افرادی که در کارگاه‌های شهری یا روستایی شاغل باشند، به طور اجباری زیر پوشش بیمه اجتماعی و درمان هستند. طرح یاد شده به منظور رفع همپوشانی‌های احتمالی بین صندوق بیمه اجتماعی روستائیان و عشایر و سازمان تأمین اجتماعی ارائه شده است.

ارزیابی کلی طرح

۱. شرط اصلی موفقیت بیمه‌های اجتماعی (بازنشستگی، از کارافتادگی و فوت)، استمرار و تداوم عضویت بیمه‌شدگان در صندوق است که این شرط در بیمه‌های اجباری تحقق می‌یابد. جهت‌گیری اصلی نظام رفاه اجتماعی این است که همه افراد جامعه از پوشش بیمه‌های اجتماعی پایه برخوردار شوند و تجربه‌های گذشته نشان می‌دهد که این امر در شرایط اختیاری بودن بیمه‌ها به هیچ وجه ممکن نیست.

بنابراین، در مقایسه بین بیمه‌های اختیاری و اجباری، بیمه اجباری به نفع بیمه‌شدگان و نظام بیمه اجتماعی است (بیمه‌های اختیاری پایه فقط برای افرادی توصیه می‌شود که امکان اجباری شدن بیمه در مورد آنان وجود ندارد).

۲. این طرح، افرادی را که به‌طور اجباری باید بیمه شوند، از شمول بیمه اجباری خارج و به سمت بیمه اختیاری سوق می‌دهد و در واقع آنان را از پوشش بلندمدت بیمه محروم می‌سازد.

۳. بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر از نظر منابع مالی به دولت وابسته است درحالی که در بیمه تأمین اجتماعی بخش عمده حق بیمه را کارفرمایان می‌پردازند. این طرح، با سوق دادن افراد از بیمه تأمین اجتماعی به بیمه روستاییان و عشایر، موجب افزایش بار مالی دولت در بلندمدت می‌شود که مغایر اصل هفتادوپنجم قانون اساسی نیز هست.

۴. از آنجا که تعهدات بیمه اجتماعی روستاییان بر مبنای حق بیمه کمتر، سن بالاتر (۶۵ سال) و مزایای کمتر است، اجرای این طرح عملاً سطح برخورداری بیمه‌شدگان مشمول طرح را به حداقل مزایا کاهش داده و آنان را در بلندمدت به سوی فقر سوق می‌دهد.

۵. بخش چشمگیری از شاغلان فصلی و ساکنان شهرهای کمتر از بیست هزار نفر، در شهرهای بزرگ‌تر شاغل هستند و از این طریق مشمول بیمه تأمین اجتماعی قرار گرفته‌اند. این طرح این گروه از افراد را از پوشش بیمه تأمین اجتماعی خارج می‌سازد.

۶. افرادی که با دارا بودن بیمه اجتماعی روستاییان در کارگاه‌های شهری به‌کار مشغول شوند، عملاً نمی‌توانند از بیمه حوادث ناشی از کار استفاده کنند و در صورت وقوع حوادث منجر به فوت یا ازکارافتادگی، دچار زیان‌های جبران‌ناپذیری خواهند شد.

۷. با بزرگ‌تر شدن شهرهای زیر بیست هزار نفر، یا مهاجرت روستاییان و ساکنان این شهرها به شهرهای بزرگ‌تر، این افراد قانوناً از پوشش بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر خارج می‌شوند. در این صورت انتقال سوابق آنان به سایر صندوق‌ها هزینه سنگینی را بر آنان تحمیل خواهد کرد و یا اینکه سوابق آنان عملاً بلااستفاده می‌ماند و در نتیجه، بیمه‌شدگان موصوف دچار زیان‌های شدیدی خواهند شد.

۸. این طرح عملاً هیچ دستاورد مثبتی برای روستاییان و صندوق آنان ندارد درحالی که برای سازمان تأمین اجتماعی و همچنین دولت، بار مالی قابل توجهی خواهد داشت و در بلندمدت عملاً قابل ادامه دادن نیست.

نتیجه‌گیری

با توجه به نکات مطرح شده، به نظر می‌رسد این طرح مشکلی را از جامعه هدف حل نخواهد کرد، بلکه می‌تواند مشکلاتی را نیز برای برخی از بیمه‌شدگان (به‌خصوص در موارد بروز حوادث ناشی از کار، جابجایی جغرافیایی، بزرگ شدن شهرها و...) ایجاد کند. همچنین با اجرای این طرح، بیمه‌شدگان مشمول قانون تأمین اجتماعی به سمت صندوق بیمه اجتماعی روستاییان و عشایر سوق داده می‌شوند که موجب ایجاد بار مالی برای دولت (مغایرت با اصل هفتادوپنجم قانون اساسی)، وابستگی بیشتر به بودجه دولت و ناپایداری پوشش بیمه‌ای جامعه هدف (مغایرت با ماده (۲۶) قانون برنامه پنجم) می‌شود. بنابراین، تصویب طرح توصیه نمی‌شود.